

Kovács Géza nyolcvanéves

A jövőkutatás mint önálló tudományos diszciplína az 1940-es évek közepén jelent meg. Valószínűleg Flechtheim német professzor használta először a „futurológia” fogalmat annak az interdiszciplináris tudományos törekvésnek a jellemzésére, amelyik stratégiai alternatívákat és bekövetkezési valószínűségeket igyekezett kimunkálni. Magyarországon e tudományos diszciplína bevezetése a felsőoktatásba Kovács Géza professzor nevéhez kötődik, aki áprilisban töltötte be 80. életévét. Kovács professzor annak a nemzedéknek tagja, amelyik 1948-ban, tehát az új közgazdaságtudományi egyetem alapításakor kezdte tanulmányait, és gyakorlatilag egész munkás élete az egyetemhez kötődik. Tanári és kutatói pályája a népgazdaság tervezése tanszéken indult. Érdeklődése a jövőkutatás iránt is jelentős mértékben a tervezéshez kötődik. A hosszú távú tervezés mint társadalmi-gazdasági gyakorlat lényegében a jövő gazdasági fejlődésének céljait határozta meg, és igyekezett azokat megvalósítani. Kovács Géza az elsők között értette meg a tervezés gyakorlatának gyengeségeit és annak szükségességét, hogy a társadalom nagy távlatokra szóló célokat fogalmazzon meg. A gazdasági tervezés ugyanis döntően az erőforrások megteremtését és elosztását igyekezett befolyásolni. Nem épült koherens, hosszú távú társadalmi célokra. Nem volt lényegében kapcsolat a rendszer hivatalos ideológiájában megfogalmazott távlati célok és a tervezés gyakorlata között. Kovács Géza jövőkutatással összefüggő munkájához ösztönzést adtak a Római Klub jelentései is, amelyek a világban végbemenő változások kölcsönhatásos rendszerét próbálták meg tudományos modellek alapján előre vetíteni.

A jövőkutatásnak mint új diszciplínának a bevezetése az egyetemi oktatásba nem volt könnyű. Ehhez nemcsak a szervezeti és személyi feltételek hiányoztak. A kor hivatalos ideológiai megközelítése a futurológiát burzsoá áltudománynak tekintette. Egyes kollégák az egyetemen azt vallották, hogy ily módon igyekszik a burzsoá „áltudomány” megtagadni azt a jövőképet, amit a tudományos szocializmus jelölt ki, vagyis a kommunizmust. Kovács Géza érdemei között nemcsak azt kell kiemelni, hogy az említettek ellenére volt kellő bátorsága a munkához, hanem azt is, hogy a Római Klub megalapításával azonos évben, 1968-ban, megteremtette a jövővel foglalkozó tudomány szervezeti és személyi alapjait az egyetemen. Az MTA támogatásával olyan jövőkutatási kutatási és oktatási szervezeti egységet hozott létre és irányított több mint 20 éven át az egyetemen, amely közös finanszírozásban működött, és amely munkájával egyaránt szolgálta az akadémiai és az egyetemi célokat. Ezzel jelentős mértékben segítette a jövőkutatás magyarországi elterjedését.

Kezdeményezte és sokoldalúan segítette a Magyar Tudományos Akadémia jövőkutatási bizottságának megalakítását (1976). Hosszú éveken át – 1976 és 1988 között – e bizottságnak elnöke is volt. Később az MTA interdiszciplináris elnöki bizottsága és a regionális tudományos bizottsága tagjaként érvelt a jövőt érintő nagy kérdések interdiszciplináris és a regionális kérdések nagytávlatú kezelésének fontossága mellett. Munkája erősítette a Közgazdaságtudományi Egyetem és az Országos Tervhivatal közötti szakmai kapcsolatot is. A KGST Tudományos-Műszaki Együtműködési Bizottsá-

ga prognosztikai munkabizottságának elnökeként törekedett egymáshoz közelíteni a szocialista tábor gyakran ellenkező nézeteket valló, jövővel foglalkozó kutatóit, tudósait.

Az első átfogó, jövőkutatással foglalkozó munkájában (A nagy távlatok és a tervezés, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1970) elméletileg tisztázta a jövőkutatás és a tervezés viszonyát: a jövőkutatást a tervezés „külső körének” értelmezte. A hosszú távú elgondolások, prognózisok keretét, választási lehetőséget nyújtanak a különböző szempontokat előnyben részesítő tervezés számára, a normatív jövőképek pedig a kívánatos helyzetet írják le. Számos tudományterület képviselőit és fiatalokat bevonva – a Várostervezési Tudományos Intézet felkérésére és támogatásával – interdiszciplináris kutatócsoportot hozott létre, amely Magyarország társadalmi-gazdasági fejlettségét vizsgálta, előretekintve az ezredfordulóra. A jövő kritikus elágazási pontjai című könyve (1975) hangsúlyozottan módszertani kérdéseket tárgyalt. A Jövőkutatás és társadalmi tervezés című munkájában (1979) a jövővel való foglalkozás társadalmi beágyazottságának fontosságát bizonyította. A Modernizáció és szociális biztonság című munkájában (1996) a tudományintenzív termelés- és szolgáltatásfejlesztés fontossága mellett szállt síkra. Későbbi munkái közül az Előttünk és mögöttünk az ezredforduló című (2001) emelkedik ki, amelyben az ezredforduló körüli mítoszokról rántotta le a leplet.

Munkáját ötletgazdagság, a jövőkutatás melletti elkötelezettség, pontosság és megbízhatóság jellemezte. Kezdeményezőkézségével, bátorságával és emberiségével méltán kivívta közgazdászársainak és más tudományterületek képviselőinek elismerését. A fiatalabb jövőkutatók is hálával és szeretettel gondolnak rá, és tisztelettel köszöntik őt születésnapján.

Simai Mihály